

11. Капица С. П. Очерк теории роста человечества. Демографическая революция и информационное общество / С. П. Капица. – М. : Ленанд, 2008. – 128 с.
12. Коротаев А. В. Законы истории. Вековые циклы и тысячелетние тренды. Демография. Экономика. Войны / А. В. Коротаев, Н. Л. Комарова, Д. А. Халтурина. – М. : КомКнига/URSS, 2007. – 256 с.
13. Турчин П. В. Историческая динамика. На пути к теоретической истории / П. В. Турчин. – М. : URSS, ЛКИ, 2010. – 365 с.
14. Доброчеев О. В. Вектор эволюции человека / О. В. Доброчеев. – М. : МИФИ, 1999. – 56 с.
15. Доброчеев О. В. Следы истории [Электронный ресурс] / О. В. Доброчеев. – Режим доступа: http://ss.xsp.ru/st/002/index_4.php.

Статья посвящена анализу политического процесса в Украине эпохи национально-освободительной борьбы 1917 – 1921 гг. с точки зрения синергетического подхода. Выявлены точки бифуркации и периоды детерминированного развития в этом процессе и очерчены их основные характеристики.

The article is devoted to the analysis of political process in Ukraine of epoch of national liberation fight 1917 – 1921 from the point of view of sinergetical approach. The points of bifurcation and periods of determined development are educed in this process and their basic descriptions are outlined.

Стаття надійшла до редколегії 18.11.2013

УДК 342.95

Макушев П. В., ДГУ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стаття розкриває історико-правові аспекти питання розвитку, організаційного оформлення Державної виконавчої служби України та її законодавче закріплення в системі органів державної влади України.

Системна розбудова правової української держави постійно супроводжується вдосконаленням правових відносин у різних галузях права.

Свого вдосконалення, безумовно, потребує адміністративно-правова діяльність Державної виконавчої служби України, яку не можна здійснити без дослідження її історичного виникнення та розвитку.

Отже, ця стаття буде присвячена правовій природі та розвитку виконавчої служби України, яка простежується з часу її організаційного оформлення та законодавчого закріплення. Оскільки їх оцінка надає можливість здійснення аналізу позитивних та негативних змін у процесі суспільного і державно-правового удосконалення.

В Київській Русі майже до 1270р. існувало так зване «самоздійснення права», що трактувалося як самозахист. В договорі Великого Новгороду з Великим Ярославом Ярославовичем (1270р.) згадуються пристави, як перші органи виконання рішень. Пристави були службовими особами і призначались на службу князям [12].

Стародавня пам'ятка «Руська правда» встановила здійснення повної влади кредитора над боржником. Як зазначають В. Гурєєв, В. Гуцин, М. Тарасова, С. Фурса, С. Щербак на території, що на сьогоднішній день належить Україні, до 1270 р. існувало так зване «самоздійснення права», яке інакше тлумачиться як саморозправа, самодопомога, самозахист. Такі заходи дозволялися і підтримувалися тогочасною владою, що набувала професіоналізації. Це підтверджується окремими історичними пам'ятками правової культури, зокрема у «Договорі між греками і Руссю» 912 р. зазначалося: «А якщо віддається в руки крадій, нехай буде він узятий тим же, у кого буде украдено, і зв'язаний буде, і віддасть те, що посмів украсти, однак віддасть потрібно» [8, с. 20].

Доцільність історико-правового аналізу суспільних явищ підкреслювалася ще у ХІХ столітті ординарним професором Імператорського Московського університету І. Беляєвим, який зазначав, що «саме у праві є очевидним зв'язок попереднього з наступним – кожний наступний закон є не що інше як розвиток попередніх, для яких він слугує чи доповненням, чи поясненням, чи обмеженням та відміною» [1, с. 23].

Аналіз цього договору показує гіпотетичність зазначеної «потрійності» спрямованої на повернення краденого, з одного боку – спосіб покарання винної особи, а з іншого – забезпечення «гону», «відібрання», тобто поновлення порушеного права та справедливості. Це, на наш погляд, є першопричиною появи професійного виконання судових рішень тієї влади, яка за власною спрощеністю (державного апарату) мала єдину законодавчу, виконавчу та судову силу, що позбавляло її гнучкості, об'єктивності у прийнятті рішень та здійсненні управління.

Зробимо короткий аналіз змісту іще двох правових документів тієї доби. У «Договорі Романа, Костянтина і Стефана з Ігорем» від 944 р. записано, що у разі вбивства християнина русином чи русина християнином, родичі вбитого мають право на затримання убивці

та його вбивство [8, с. 25]. Згідно п. 1 «Руської правди» «Аже оубиеть мужь мужа, то мьстити брату брата, любо отцю, ли сыну, любо брату чадо, ли братню сынови» [17]. На Русі існував також і звичай «божого суду», коли спірна справа роз'язувалася поєдинком [7, с. 35]. Вочевидь, зазначені відносини мають або первісний характер – у вигляді кровної помсти, або канонічний – у вигляді поєдинку. У досліджених актах відсутні матеріальне та моральне задоволення, спрямовані на компенсацію шкоди та окреслення подальших перспектив розвитку майнових відносин в інтересах потерпілих (дітей-сиріт, вдів, батьків похилого віку тощо).

Правова історія наштовхує нас на думку про те, що інтереси позивача (потерпілої сторони) були владно незахищеними, якщо немає злиття влади та позивача в одній особі. Соціальний примус спрацьовував, якщо було достатньо сил і засобів здійснити «божий суд» або довести інший до реалізації. Позитивним аспектом цього правового стану є те, що позивач мав свободу вибору сторони, яка б здійснила владний примус або здійснював його самостійно. На підставі зазначеного виникає необхідність у сучасних умовах надати позивачеві такий адміністративно-правовий стан примусового виконання рішень судових та інших юрисдикційних органів, за яким ця особа може вільно обрати або державну виконавчу службу, або приватного виконавця для забезпечення захисту своїх прав, свобод та інтересів. Наявність двох конкуруючих сторін з єдністю законодавчо закріплених повноважень сприятиме усуненню такого явища як «колекторські послуги» [1].

Як зазначають В. Піляєва та А. Рогожин, на території Давньої Русі а саме у Галицько-Волинській землі XIII-XIV століття функції виконання судових рішень і проведення у життя державних актів здійснювалися слугами князя: дитячими – молодшими членами дружини, що виконували його доручення [7, с. 104] та мечниками. Останні були служителями князівського суду – тримали меч як символ правосуддя [14, с. 8].

Продовжуючи аналіз історичних прикладів та правових пам'яток давнини приходимо до думки, що виконавча служба була більш розвиненою у тих землях Русі, де відбулася концентрація населення, ефективно функціонувала економіка, культура, право, а цивільно-правові спори вимагали професійного виконання. Це підтверджується змістом Новгородської і Псковської судних грамот, за якими стягнення зверталось як на рухоме, так і на нерухоме майно боржника, а також на особу боржника.

Дослідження такої пам'ятки, як «Судебник Івана III» 1497р., знайомить нас з такими способами виконання судових рішень, як

звернення стягнення на майно боржника і правіж. Останній спосіб свідчить про встановлення повної влади кредитора над боржником, що у сучасних умовах правового життя вважається злочином. Досить цікавим запозиченням для виконавчого провадження із тогочасного історичного документа є звернення стягнення на будинок в останню чергу, у разі значного перевищення вартості будинку боржника суми боргу, то стягнення здійснюється з іншого майна боржника в інтересах кредитора.

У Судебнику згадуються судові виконавці – тижневики (рос. недельщики). Це були посадові особи, до обов'язків яких входило виклик до суду сторін, арешт та тортури обвинувачених, організація судового поєдинку та виконання рішень суду. Вони також призначалися судом за проханням стягувача для надання йому допомоги у розшуку боржника та правлення його до суду. Свою назву зазначені виконавці отримали через те, що здійснювали свої обов'язки по тижнях, чергуючи службу з відпочинком [2, с. 33]. Таке нормування часу служби було корисним для ведення господарювання того періоду, коли домінувало патріархальне господарство.

Таким чином, виконання судових рішень князів здійснювалося дитячими, мечниками та тижневиками, які мали статус державних службовців. Частіше зазначені особи надавали позивачеві допомогу щодо отримання боргу, яку можна розцінити як державну підтримку із забезпечення інтересів стягувача щодо поновлення порушених прав. Названі посадові особи були складовою протомеханізму адміністративно-правового регулювання примусового виконання рішень майнового характеру.

Отже, дослідження інституту державних виконавців за історичними правовими пам'ятками дозволяє констатувати його міжгалузевий характер: адміністративний, цивільний, охоронно-захисний (кримінально-процесуальний), судово-розшуковий та судово-виконавчий [9]. Надалі досліджуваний міжгалузевий інститут формувався на підставі впливу законодавства Польщі, Литви, Німеччини, під владою яких перебувала значна частина українських земель XIV-XVII століття. Найбільш прогресивними нормативно-правовими актами того періоду були Магдебурзьке право та Литовські статuti, які діяли й на території України.

Основним актом Магдебурзького права вважається Саксонське зерцало укладене у XII-XIII століттях. У ст. 56 цього документу визначені повноваження судового виконавця, що обирався суддею з числа вільних громадян. Він мав право брати забезпечення, заарештовувати, накладати заборони щодо будь-якої людини та її майна по праву, коли

він уповноважений до того судовим рішенням та отримував заробіток за рахунок боржників. Удосконалений механізм примусового стягнення боргів визначений у правовій пам'ятці «Саксонське зеркало» діє й сьогодні та визнавався перспективним протягом восьми століть. Продовжуючи дослідження пам'яток правової історії, звернемо увагу на зміст І Літовського статуту 1529 р., де визначено, що рішення суду виконувалися дитячими, які служили при воеводах чи старостах. Однак до їх послуг зверталися у випадках, коли було вчинено тяжкий злочин, або пан, якому належала особа, що вчинила злочин, не виконував власноруч рішення суду [13]. Зі змісту досліджуваного документу виділімо те, що посада дитячого існувала вже протягом трьох століть, що говорить про її корисність та бажаність у державно-організованому суспільстві протягом кількох епох на території України.

Із вищенаведеного можна зробити такий висновок, що на території України з кінця XIV по першу половину XVII століття існувало два напрями виконання судових рішень. Згідно з першим, судові виконавці були посадовими особами, входили до складу судових органів і безпосередньо виконували судові рішення (державні виконавці). Другий характеризується наявністю безпосередніх судових виконавців, але їх права делеговано земельним володільцям, тобто панам, що зменшувало необхідну кількість безпосередніх державних службовців у сфері державної влади та вимагало сталої системи контролю за виконанням судових рішень (приватні виконавці).

Зазначені суб'єкти примусового виконавчого провадження сприяли формуванню наукових поглядів про співіснування інститутів державних та приватних виконавців. Історичний статус приватного виконавця, розвинений та доповнений науковими поглядами, є підґрунтям удосконалення елементної частини правового регулювання виконавчого провадження на сучасний зразок, відповідно до демократичних засад державно-асоційованого примусового стягнення боргів.

Продовжуючи хронологічний аналіз пам'яток правової культури, звернемося до кодексу законів Русі, прийнятого на Земському соборі 1649 р., – «Соборного Уложения 1649 р.». У цьому документі відображена розвинена система способів виконання судових рішень – продаж рухомого і нерухомого майна, правіж, видача головою до викупу, відрахування із жалування стрільців. Виконання судових рішень здійснювалося, як і за Судебником 1497р., тижневиками, а рішення щодо розшуку доручних записів або позивача, відповідача чи поручителя – приставами [16, с. 113-127]. Одночасно на території Запорізької Січі у XVI-XVII ст. військовий осавул стежив за виконанням судових

рішень кошового отамана і військової ради [7, с. 169]. Отже, ми бачимо частковий перехід повноважень щодо примусового виконання рішень судів до поліцейської та військової систем.

Поглиблення цієї тенденції можна спостерігати під час петровських нововведень, коли Указом від 24.05.1700р. «Про посилення солдатів палацового караулу для розшукової роботи і надання до Судного приказу відповідачів та для стягнення з них митних грошей та позовів стягувачів» припинене направлення приставів та подьячих з Судового приказу, замість яких направляли солдат за необхідністю [2]. Слід наголосити, що виконання рішень виділилось в самостійну стадію процесу і пристава стали царськими чиновниками. Незаможних боржників посилали на будівництво у Петербурзі, військових споруд. У другій половині XVII сторіччя за указом від 31.01.1783р. у всіх губерніях Росії були засновані робітні будинки, куди посилались боржники для відпрацювання боргу.

Пізніше, згідно із «Статутом Благочиння 1782 р. « та «Сводом законів 1835 р. « посада пристава скасовується остаточно і виконання судових рішень передається загальній поліції – кварталним та становим приставам, які не залежали від судів і, окрім виконання їх рішень, мали й інші повноваження, що значно уповільнювало їх виконання [19].

Названий приклад висвітлює негативність змішування повноважень декількох правоохоронних органів, що призводить до перевантаження системи виконання зайвими обов'язками і відповідно тягне уповільнення процесу примусового виконавчого провадження судових рішень.

На формування правової системи України вплинуло законодавство Литви і Німеччини (Литовський статут, Магдебурзьке право). У Магдебурзькому праві цього періоду чітко визначено статус чудового виконавця. Він обирався суддею з числа вільних громадян, та отримував платню за рахунок боржників. На Лівобережній Україні на початку XVI ст. функції органів виконання здійснював посильний суду, що прибував до місця виконання рішень для стягнення майна в присутності трьох шляхтичів, яких запрошував, той на чию користь виконувалась постанова. Трохи згодом старшим судовим виконавцем на Україні стає возний.

На українських землях у період гетьманщини норми Литовського статуту і Магдебурзького права залишалися діючим правом, але не в повній мірі. Внаслідок проведеної кодифікації українського права, був вироблений проект кодексу, що називався «Права, за якими судиться малоросійський народ». Нажаль він не набрав

чинності юридично, проте застосовувався на практиці. В ньому була регламентована система сплати боргів і система заходів примусового стягнення до боржників.

Згідно за «Статутом Благочиння 1782р.» посада пристава була скасована. Органами виконання судових рішень стали управи благочиння, тобто поліція. Пізніше «Звіт законів 1853 р.» поклав виконання на загальну поліцію – кварталних та станових приставів. Судова реформа листопада 1864р. змінила становище. Було засновано особливий стан судових приставів, які належали до судової системи як спеціальні службові особи для виконання судових рішень.

Судові пристави знаходились при касаційних департаментах правлячого сенату, судових палатах і окружних судах для виконання дій, покладених на них статутами кримінального і цивільного судочинства, а також при мирових суддях та їх з'їздах. У комерційних судах були особливі присяжні пристави. Так створилась єдина система виконавчих органів. Судові пристави вважались поліцією в судових установах.

До виконання службових обов'язків судові пристави допускалися після представлення застави на випадок стягнення по службі і приведення до попередньої присяги. Йому видавалася свідоцтво та особливий знак, печатку.

Судовий пристав діючи за указом верховної влади, знаходився під охороною закону, і тому будь – який опір йому, чи образа при виконанні службових обов'язків карались, як за злочин проти влади.

Проте він не був «сліпим виконавцем». Йому надавалося право призначати на особистий розсуд строки добровільного виконання рішень. Цікавим на той час було питання винагороди судовим приставам, воно приносило їм прибуток. Винагорода за провадження виконання судових рішень підраховувалась ними самими і підлягала авансуванню.

Історично-правова природа виконавчого провадження на початок XVIIIст. характеризується примусовим виконанням судових рішень загальною поліцією [15, с. 8]. Судова реформа 1864 р. сприяла появі таких нормативно-правових статутів: цивільного судочинства, кримінального судочинства, статут про покарання, що накладаються мировими суддями, Установа про судові положення. Перший і останній з перерахованих актів забезпечували появу інституту судових приставів на зразок європейських стандартів того часу. Так, при касаційних департаментах Правлячого сенату, судових палатах і окружних судах, а також при мирових суддях та їх з'їздах з'явилися

судові пристави, які виконували судові рішення, маючи статус спеціальних службових осіб [14, с. 5-7].

І. Фойницький зазначав, згідно з «Статутом кримінального судочинства» (1896 р.) вироки про грошові утримання виконувалися частково: судовими приставами, чинами поліції, самими утримувачами за одержаними ними виконавчими листами [18].

Примусове виконання рішень суду мало цілий арсенал заходів, спрямованих проти боржника: особистий арешт, заборону виїжджати з місця проживання або тимчасового перебування, виклик боржника до суду для надання відомостей про кошти, необхідні для задоволення вимог стягувача, примусове вилучення нерухомого та рухомого майна [14]. Отже, судовий пристав володів цілою системою адміністративно-правових засобів, які забезпечували примусове виконання рішень майнового характеру.

Найбільш позитивним, на наш погляд, організаційним заходом діяльності судових приставів того часу було їх об'єднання у товариства з круговою порукою, що надавало їм можливість відшкодовувати збитки за завдану будь-ким з них шкоду, стежити за професійністю виконання обов'язків та позбавлятися від осіб, які шкодять спільній справі судового виконання [14, с. 5-7]. Вважаємо, що така корпоративно-асоціативна діяльність є вкрай необхідною для сучасних державних і приватних виконавців, що сприятиме верховенству права і пануванню законності в Україні. Сучасна практика країн ближнього зарубіжжя показує ефективність, доцільність та дієвість подібних об'єднань. Так, 17.02.2006 р. створено «Союз судових виконавців Республіки Казахстан» [6] з метою захисту інтересів судових виконавців та вирішення нагальних потреб цієї служби.

Загальновідомо, що здійснення виконавчого провадження у правових системах сучасних країн близького зарубіжжя ґрунтується на окремих запозичених елементах правової системи колишнього Радянського Союзу (1917-1991 р. р.). Аналіз історично-правових документів того періоду показує, що судова система царської Росії разом із інститутом приставів була скасована після Жовтневої революції Декретами «Про суд» № 1 від 22. 11 1917 р. та «Про суд» № 2 від 15.02.1918 р. Так, ст. 35 Декрету РНК РРФСР «Про суд» № 2 проголошує повноваження Червоної гвардії та міліції на виконання рішень і вироків [3].

Таким чином, виконавче провадження здійснювалося особами, які не мали належної професійної підготовки та чітко окреслених адміністративно-правових засобів примусового виконання рішень майнового характеру. Це породжувало беззаконня та свавілля у ході виконавчих дій, у тому числі на території України.

Після лютневої революції 1917 р. тимчасовий уряд, захопивши владу, істотно не змінив судової системи. Він скасував особисте затримання боржників, оголошених неспроможними у торгівлі, до визначення їх неспроможності. С. Фурса та С. Щербак свідчать, що на підставі Тимчасового положення про народні суди й революційні трибунали Української РСР, яке було затверджене Декретом РНК УРСР «Про суд» від 14.02.1919 р., вперше був створений інститут судових виконавців в Українській РСР [18, с. 12]. Таким чином, у аналізованому документі виконавче провадження поєднало державну революційну ідеологію з елементами професійного примусового виконання судових рішень з пріоритетом інтересів держави.

А. Авторгов [10] та С. Щербак [18] звертають нашу увагу на те, що радянське законодавство про виконавче провадження, зокрема Тимчасова інструкція для судових виконавців 1920р., встановило принцип недоторканості особи боржника. Його арешт, особистий огляд (обшук), привід до суду для встановлення майнового стану були скасовані, що знижувало гарантії стягувача у виконавчому процесі.

У сучасному виконавчому провадженні України й досі немає обмежень свободи пересування боржника або його арешту, хоча такий адміністративно-примусовий захід використовується судовими приставами-виконавцями Російської Федерації на підставі ст. 67 Федерального Закону «Про виконавче провадження».

Продовжуючи вивчення історично-правового порядку примусового виконання судових рішень, звернемо увагу на те, що Тимчасова інструкція для судових виконавців 1920 року встановлювала такі заходи примусового стягнення: звернення стягнення на нерухоме майно та гроші боржника; звернення стягнення на винагороду, одержану боржником за місцем служби або роботи; вилучення у боржника й передача стягувачеві певної речі; провадження дій за рахунок боржника, які він не виконав у встановлений судовим рішенням термін [10, с. 18]. На сьогоднішній день у ст. ст. 4, 24, 30 Закону України «Про виконавче провадження» [4] також закріплені вищевказані заходи примусового стягнення, що свідчить про їх дієвість та актуальність.

У досліджуваному за хронологією Положенні про судоустрій УСРР від 16.12.1922 р. визначалося, що для проведення у життя судових рішень при губернських судах діють судові виконавці. Це свідчить про чітко складену, професійно сформовану систему виконавчого провадження, яка задовольняла державні та суспільні потреби й інтереси.

Одночасно виявлено, що радянським законодавцем належна увага надається деталізації процедури виконання судових рішень для підвищення ефективності виконавчого провадження. Так, у листопаді

1927 р. Нарком'юст УРСР видав «Наказ судовим виконавцям», який складався з 200 статей та 15 глав. Деякі вчені цей наказ за структурою та змістом порівнювали з повним і самостійним кодексом судових виконавців, хоча він видавався як підзаконний акт [18, с. 13]. Зміст цього документа у подальшому покладено у формування сучасних українських законів «Про виконавче провадження» та «Про державну виконавчу службу», що вважаємо позитивним для сучасного статусу Державної виконавчої служби.

Подальша еволюція статусу виконавчої служби відбивається у Законі СРСР «Про судоустрій» 1938 р., який підпорядковує судових виконавців одночасно судам та юстиції. Згідно з ним судові виконавці починають призначатися наркомом юстиції (НКЮ) кожної союзної республіки. Положенням про Наркомат юстиції УРСР від 27.12.1939 р. судові виконавці введені до складу НКЮ УРСР як окремих відділ. Їх діяльність була регламентована Інструкцією про порядок виконання судових рішень від 28.09.1939 р. [18, с. 12-13]. Помічаємо, що практика дублювання окремих союзних документів республіканськими, які фактично не розрізнялися за змістом, не враховували національно-територіальних інтересів. Це «клонування» шкодило самостійному розвитку виконавчої служби на території України у радянський період.

Дослідження виконавчої служби радянської доби, показує розширення системи органів судового виконання за рахунок інших органів виконавчої влади, які комплексно відстоювали державницькі інтереси і вели колективно-кваліфікований пошук боржників. На це звертає увагу С. Щербак, аналізуючи ЦПК УРСР 1963 р., «кодіфікований нормативно-правовий акт врегульовує подвійний порядок оскарження дій судового виконавця з остаточним закріпленням двоїстості підпорядкування виконавчої служби – суду та юстиції». Нею доцільно підмічено, що порядок виконання судових рішень визначався спочатку Президією ВС УРСР (Інструкція «Про порядок виконання судових рішень» 1966 р.), а потім Міністерством юстиції УРСР (Інструкція про виконавче провадження 1985 р.) [19, с. 14].

Отже, розвиток системи виконавчого провадження від давніх часів до радянської доби: а) має державний характер; б) виступає стадією судового процесу; в) судові виконавці перебувають під організаційним началом Міністерства юстиції та підпорядковані головам відповідних судів; г) захищає державну, суспільну та кооперативну власність, шляхом встановлення ряду обмежень по поверненню стягнень відносно державних підприємств, установ та організацій, кооперативних організацій тощо.

Таким чином, ми вважаємо, сучасний українській виконавчий процес, представлений Законами України «Про виконавче провадження» [4], «Про державну виконавчу службу» [5], Наказом Міністерства юстиції України № 74/5 від 15.12.99 «Про затвердження Інструкції про проведення виконавчих дій» [11] та низкою підзаконних нормативних актів, має розрізнений характер та позбавляють можливості не тільки нефахівця, але й професіонала скласти повне уявлення про процес виконання. Вважаємо за необхідне кодифікувати чинне законодавство, що регулює виконавче провадження та ввести в дію Кодекс виконавчого провадження.

Розглянута нами правова історія, прогресивний міжнародно-правовий досвід надають можливість інституту приватних виконавців відродитися та зайняти належне місце у системі правоохоронно-захисних органів сучасної України.

Бібліографічний список

1. Беляев И. Д. История русского законодательства / И. Д. Беляев [серия «Мир культуры, истории и философии»]. – СПб. : Издательство «Лань», 1999. – 640 с.
2. Гуреев В. А. Исполнительное производство : учеб. / В. А. Гуреев, В. В. Гушин. – М. : Эксмо, 2009. – 352 с.
3. О суде : декрет № 2 // Библиотека электронных ресурсов исторического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова [сайт] / Ассоциация «История и компьютер». – М., 1999 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/o_sude2.htm (13.03.2010).
4. Про виконавче провадження : Закон України від 21.04.1999 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=606-14&pass=4/UMfPEGznhhMkw.Zi8xWmPeH4Ucs80msh8Ie6> (13.03.2010).
5. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24.03.1998 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=202%2F98-%E2%F0> (13.03.2010).
6. История создания республиканского общественного объединения «Союз судебных исполнителей» // Комитет по судебному администрированию при Верховном Суде Республики Казахстан [сайт] [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sud.kz/rus/roo> (13.03.2010).
7. Історія держави і права України. Частина 1 : підруч. [для юрид. вищих навч. закладів і фак-в] / А. Й. Рогожин, М. М. Страхов, В. Д. Гончаренко та ін. ; за ред. акад. Академії правових наук України А. Й. Рогожина. – Х. : Основа, 1993. – 432 с.

8. Історія держави і права України : хрестоматія [для студ. юрид. вузів та фак. -в] / за ред. Шевченка О. О. ; [Уклад. : Самохвалов В. П. та ін.]. – К. : Вентурі, 1996. – 224 с.
9. Клименко О. С. Щодо окремих аспектів діяльності державної виконавчої служби у дорадянський та сучасний періоди: порівняльно-правовий аналіз / О. С. Клименко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 1. – С. 128-136.
10. Кузьменко О. Правовий статус державного виконавця у радянському праві / О. Кузьменко, А. Авторгов // Право України. – 2007. – № 9. – С. 17-20.
11. Про внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів Міністерства та про затвердження Положення про Єдиний реєстр заборон відчуження об'єктів нерухомого майна : наказ Міністерства юстиції від 09.06.1999 № 31/5 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0364-99&ttest=4/UMfPEGznhhMkw.Zi8xWmPeHI> (13.03.2010).
12. Памятники русского права. Памятники права феодально раздробленной Руси XII-XV вв. Псковская и Новгородская судные грамоты / под ред. С. В. Юшкова. – Вып. 2. – М. : Госюриздат, 1953. – 442 с.
13. Пашков С. Завдання і функції судової міліції: проблеми теорії та практики / С. Пашков // Право України. – 2010. – № 1. – С. 90-93.
14. Перший Литовський статут [документ] // Історія та гуманітарні дисципліни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrhist.at.ua/publ/40-1-0-299> (13.03.2010).
15. Пиляева В. В. Исполнительное производство : учеб. пособие / В. В. Пиляева. – 4-е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2008. – 224 с.
16. Тихиня В. Г. Гражданский процесс : учеб. пособие / В. Г. Тихиня, В. А. Круглов. – Мн. : Выш. шк., 2006. – 414 с.
17. Тихомиров М. И. Соборное уложение 1649 г. : учеб. пособие для высшей школы / М. И. Тихомиров, П. П. Епифанов. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1961. – 444 с.
18. Фаткуллин Ф. Н. Проблемы теории государства и права : курс лекций / Ф. Н. Фаткуллин. – Казань : Изд-во Казанск. ун-та, 1987. – 336 с.
19. Штефан М. Й. Виконання судових рішень : навч. посіб. / М. Й. Штефан, М. П. Омельченко, С. М. Штефан. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 320 с.

Статья раскрывает историко-правовые аспекты вопроса развития и организационного оформления Государственной исполнительной службы Украины, а также ее законодательное закрепление в системе органов государственной власти Украины.

The article exposes historical-law questions of development and organizational registration of Government executive service of Ukraine, and also its legislative fixing in the system of public authorities of Ukraine.

Стаття надійшла до редколегії 05.11.2013

УДК 340.15(477.5)„1743“:340.136

Остапенко Т. О., НУ «ОЮА»

«ПРАВА, ЗА ЯКИМИ СУДИТЬСЯ МАЛОРОСІЙСЬКИЙ НАРОД» 1743 р. – ВАЖЛИВИЙ ЕТАП СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ПРАВА УКРАЇНИ-ГЕТЬМАНЩИНИ ХVІІІ ст.

Стаття присвячена аналізу ролі та місця «Прав, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. в процесі систематизації права України-Гетьманщини ХVІІІ ст. В ній встановлено, що даний нормативний акт за способом систематизації був саме кодексом. Також в статті проаналізовано основні причини, через які проект кодексу не було офіційно затверджено Сенатом.

Вирішальним напрямком проведення систематизації норм права в Україні-Гетьманщині є розробка та прийняття комплексного правового акта – «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. Слід зазначити, що процес його створення був досить тривалим та складним.

Поставлена автором проблема вивчалася багатьма вченими істориками та юристами в різні часи. Тому слід приділити увагу аналізу останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Серед них можна виділити І. Бойка, К. Віслобокова, В. Кульчицького, В. Месяца, М. Слабченка, А. Ткача, М. Чубатого тощо.

Основною метою запропонованої статті є з'ясування особливостей та напрямків дослідження «Прав, за якими судиться малоросійський народ». І для розкриття вказаної мети приділено увагу вирішенню наступних завдань:

- 1) аналіз характеру та змісту причин та передумов прийняття даного документа;
- 2) характеристика основних напрямків проведення робіт зі створення «Прав»;